

71 nens que fugien dels nazis van ser internats a l'hospici

■ L'historiador Josep Calvet ha localitzat 25 supervivents d'un episodi encara molt poc conegut del drama dels evadits europeus ■ Les criatures, la majoria jueves, van ser separades de les famílies

Eva Vázquez
GIRONA

Durant la Segona Guerra Mundial es calcula que unes 80.000 persones van fugir de la persecució nazi a través de la Península Ibèrica. En molts casos, es tractava de famílies senceres, la immensa majoria d'origen jueu, procedents dels països que anava ocupant l'exèrcit de Hitler. L'historiador Josep Calvet (La Pobla de Segur, 1965) fa més d'una dècada que investiga el drama dels evadits a través dels Pirineus, i molt aviat va cridar-li l'atenció el cas de Girona, "únic a l'Estat espanyol" pel fet que les famílies jueves, un cop interceptades per la Guàrdia Civil a Espolla, Maçanet de Cabrenys, Cantallops o Agullana, els municipis on es van registrar més detencions, eren separades: el pare era enviat a la presó de Figueres o al camp de concentració de Miranda de Ebro, i la mare, sovint amb els fills, era retinuda a la presó de dones, al convent de les Adoratrius. En nombroses ocasions, però, els infants, en un acte afegit de crueltat, van ser apartats de les mares i internats a l'hospici, l'actual Casa de Cultura.

Aquest episodi, "molt poc conegut i estudiat", ha inquietat Calvet durant anys, fins que l'ha pogut documentar gràcies a la

Josep Calvet va presentar la seva investigació dijous al Museu dels Jueus, dins el cicle 'Pirineus, frontera i refugi' ■ MANEL LLADÓ

consulta dels expedients de frontera de l'antic Govern Civil, "un fons excepcional que no té equivalent a cap altre arxiu ni català ni espanyol", amb milers de fitxes nominatives dels estrangers capturats, i de la documentació del mateix hospici. D'aquesta manera ha pogut determinar que un total de 71 infants que havien travessat clandestinament la frontera, en concret 32 nenes i 39 nens, van passar a disposició de la Junta de Protecció de Menors i van entrar a la Casa de Misericòrdia aquells anys.

Calvet, autor dels llibres *Les muntanyes de la llibertat* (2008), *La batalla del Pirineu* (2011) i *Huyendo del holocausto* (2015), no pot explicar-se per què alguns nens eren internats a l'hospici i d'altres no. "Estic sense resposta, però el criteri era tan arbitrari que dos germans també podien ser separats: un continuava amb la mare i l'altre era traslladat a l'hospici", va comentar impotent l'historiador, que dijous va inaugurar al Museu dels Jueus el cicle de conferències *Pirineus, frontera i*

refugi, en el marc de l'exposició *Fugint de l'Holocaust*, que ell mateix ha comissariat. Les estades a l'hospici, però, van ser breus, entre dos dies i un mes, el temps que normalment tardava a ser excarcerada la mare. Aquest procediment es va poder agilitar gràcies a la intervenció, sobretot a partir de mitjan 1942, de l'American Joint Distribution Committee (JDC) dels germans Samuel i Joel Setuerra, una organització d'ajuda als refugiats jueus que va aconseguir reallotjar aquestes famílies als

balnearis de Caldes de Malavella mentre gestionava la seva sortida del país. En aquests mateixos balnearis, a partir de 1946, el govern de Franco allotjaria i protegiria un bon nombre d'espies i jerrarques nazis abans de transferir-los a l'Argentina, de la mateixa manera que a Girona, com va recordar el pedagog Salomó Marquès des del públic, "està demostrat que molts ciutadans anaven a portar menjar a uns misteriosos alemanys ferits que hi havia a l'hospital provincial". No hi ha indicis, en canvi,

que cap dels infants estrangers de l'hospici fos "donat en adopció de manera fraudulenta", com va interessar-se el filòsof Josep M. Terricabras, ni tan sols dels dos únics nens que consta que ja van ingressar-hi orfes. En qualsevol cas, el gener de 1943 ja no en quedava cap a la institució benèfica.

Tot i la brevetat de la seva estada a Girona, molts d'aquests nens, ara ancians, en conserven un record precís. Calvet, que assegura que va convertir en una "autèntica obsessió" localitzar els supervivents, ha pogut contactar amb 25 d'ells, com ara Shaya Gertner, els germans Joan i Tomasz Borowik, Armand Cymbalista o Michel Margossis, alguns dels quals han retornat a Girona per reconstruir les llacunes de la memòria arran de la investigació de Calvet. Tots recordaven els corredors llarguíssims, els sostres alts, les finestres amples, el pati, les dues fileres de llits de ferro dels dormitoris, els polls i la tinya, però sobretot un tal "mossèn Fernando", amb ulleres i cabells grisos, "amable i tolerant" i que, a més, sabia francès. "Cap d'ells ha oblidat l'ajuda que els va dispensar" mossèn Fernando Forns Navarro (Girona, 1897-1970), un capellà exiliat durant la guerra que, retornat a Girona el 1940, va dirigir l'escolania del Mercadal, va formar part del Frente de Juventudes i, l'abril de 1942, va ser assignat a l'hospici per cobrir una baixa. Per a aquells nens deseparats va ser com "un àngel de la guarda": parlava una llengua que entenien, els informava del parador dels seus pares i a alguns els va agafar com a escolans. ■

MÚSICA

Laia Frigolé i el Cor Maragall, al Municipal

La soprano Laia Frigolé va interpretar ahir cançons de l'espectacle *París-Broadway-Barcelona*, acompanyada per la pianista Lamia Bensmail, en la primera part del concert a benefici de Càritas que va tenir lloc al Teatre Municipal de Girona. En la segona part, el Cor Maragall va oferir la seva *Excursió als anys 60*, estrenada per Fires. ■ M. LLADÓ

El Museu de la Garrotxa rep tretze obres del MNAC

Redacció
OLOT

El Museu de la Garrotxa ha rebut recentment tretze obres d'art procedents de la col·lecció del Museu Nacional d'Art de Catalunya, en el marc de la línia estratègica que ha endegat aquest equipament cultural per apostar deci-

didament pels museus del territori. Es tracta d'obres d'autors de la categoria de Joaquim i Francesc Vayreda, Rafel Benet, Ignasi Mallo, Ramon Martí Alsina, Modest Urgell, Xavier Nogués, Lluís Rigalt i Joaquim Sunyer. Aquestes peces ajudaran a la renovació que s'està portant a terme a les sales d'exposi-

ció permanent del Museu de la Garrotxa, que té la voluntat de reforçar els continguts centrats en la història artística de la ciutat i la seva escola d'art.

Ara ja es pot gaudir de l'obra *L'estiu*, de J. Vayreda (1877), i a partir del 20 de gener de les obres de Francesc Vayreda i Xavier Nogués. ■

Cultura i Societat

ESPECTACLES | CIÈNCIA | TENDÈNCIES | TRADICIONS | FETS I GENT | CINEMA | TELEVISIÓ

CORREU ELECTRÒNIC cultura.diaridegirona@epi.es

Un total de 71 nens jueus van ser separats dels pares i acollits a l'Hospici de Girona

► Mossèn Ferran Forn va protegir i va contribuir a instruir els nois i noies, que recorden el seu protector gironí

GIRONA | CARLOS I. FERNÁNDEZ MUÑOZ

■ La serralada dels Pirineus fou un punt clau de fugida per a aquelles persones que escapaven de la persecució nazi. Unes vuitanta mil persones creuaren els Pirineus per poder arribar a la Península Ibèrica i a altres zones allunyades del conflicte, com els Estats Units, el Congo Belga o el Protectorat Britànic de Palestina.

Trobem milers de jueus entre aquest grup de refugiats. Destaca la presència de famílies senceres, amb nens i nenes, que buscaven la pau i un lloc per (re)viure. Tanmateix, l'Espanya recent colpejada per Franco no era un lloc gaire adient per trobar-la. Tan bon punt creuaven els Pirineus, moltes famílies eren detingudes per la Guàrdia Civil i quedaven fragmentades.

La província de Girona recull la següent excepcionalitat: és l'única província fronterera que ha conservat el fons d'expedients de frontera. Gràcies a això hem pogut saber que 71 infants (32 nenes i 39 nens), la majoria d'origen jueu, van ser separats dels seus pares a la frontera i van ser acollits a l'Hospici Provincial de Girona, Hospici de Nostra Senyora de la Misericòrdia, (l'actual edifici de la Casa de Cultura), i van conèixer amb nens orfes de la ciutat mentre les seves mares eren a presó.

Aquestes dades han estat revelades en el cicle de conferències *Pirineus, frontera i refugi*, organitzat per l'Institut d'Estudis Nahmànides (Patronat Call de Girona) i la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani (UdG). El cicle pretén explorar els conceptes de frontera, refugi, entrada i sortida d'un territori, humanitat i inhu-

AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI (FERRAN FORNS NAVARRO)

Any 1943, retrat d'un grup de nens acompanyats per mossèn Ferran Forn.

manitat a través de la fugida que va haver d'empendre el poble jueu durant la II Guerra Mundial.

La conferència amb la qual es va iniciar el cicle duia per nom *L'Hospici de Girona: acollida i refugi d'infants fugits de l'Holocaust (1940-1943)*, i va anar a càrrec de Josep Calvet Bellera (La Pobla de Segur, 1965), doctor en història contemporània per la Universitat de Lleida i investigador del Servei d'Història, Patrimoni i Documentació de la mateixa universitat.

Segons Josep Calvet va explicar, la situació dels nens era ben trista: condicions higièniques deficientes, separació per sexe fins i tot en els

jocs. Eren classificats en tres categories: la categoria d'alletament (de 0 a 4 anys), la d'infantesa (de 5 a 7 anys) i la d'adults (de 8 a 18 anys).

Dins les tenebres, però, podem trobar llum. Els nens a Girona van ser protegits i cuidats per Mossèn Ferran Forn i Navarro (1897-1970). Va suposar una salvació per a ells el fet que sabés parlar francès, doncs sentir la pròpia llengua en un país forà dona confort. Va tractar d'instruir-los, informar-los sobre l'estat dels seus pares, se'ls enduia d'excursió... tot això des de la tolerància i el respecte. La figura del mossèn és recordada pels supervivents per la

seva fisonomia i per l'ajuda que els va oferir.

Un cop la mare era alliberada de la presó, es retrobava amb els fills i començava un pelegrinatge complicat fins a la ciutat de Barcelona. La situació a partir del novembre de 1942 fou encara més anginant: el govern espanyol podia fer retornar les famílies jueves empresonades cap a la frontera de França en mans dels alemanys.

Les famílies que varen arribar a Barcelona no ho tingueren gens fàcil per poder emigrar als Estats Units o Palestina, ja que es van restringir força les possibilitats d'obtenir un visat. Aquí és on entrava en

RECERCA HISTÒRICA

El doctor Calvet ha establert contacte amb 25 dels nens

► La majoria dels nens que van passar per l'Hospici Provincial van aconseguir emigrar als Estats Units. Dels 71 nens que se sap que van passar per allí, el doctor Calvet ha pogut establir contacte amb 25 d'ells. La reacció davant l'oportunitat d'obrir records d'aquella època a l'Hospici ha estat variada, però tots han contestat de forma positiva, uns cenyint-se només a contestar el qüestionari que Calvet demanava que contestessin, i d'altres que, encuriosits per la proposta, van decidir venir a Girona amb la família per recordar el lloc on van viure de forma esporàdica, i entendre un episodi de la seva vida que rondava vagament per la memòria, més en forma d'història explicada pels pares que viscuda per ell mateix. C.I. FERNÁNDEZ M. GIRONA

acció l'organització benèfica jueva American Joint Distribution Committee, que donava suport econòmic a les famílies que esperaven a Barcelona i mirava d'agilitzar els processos d'emigració. L'organització estava representada a Barcelona pels germans Joel i Samuel Sequerra.

La conferència va tenir l'assistència d'una quarantena de persones. La propera conferència del cicle es farà el dijous, 11 de febrer de 2016, a les 7 del vespre, i es titula *Històries amb nom: comarques de Girona, pas i refugi de jueus europeus*, a càrrec de Martine Berthelot (Universitat de Perpinyà).

Sant Gregori homenatja Òscar Samsó

GIRONA | DdG

■ Sant Gregori ha anunciat per al dissabte 13 de febrer un recital poètic musicat en homenatge a Òscar Samsó (1914, Caldes de Montbui - Martorelles, 2008), poeta, filòsof i catedràtic de grec, que va fer llargues estades a Sant Medir, al terme de Sant Gregori, on l'any 1971 la seva família va adquirir la masia de Can Sici.

Els actes es faran a l'Espai La Pineda (19 h) i inclouran les actuacions musicals del Grup Ara i Àn-

Òscar Samsó.

gel Daban, a més de les lectures de poemes a càrrec d'Increixendo i Els Rovellats de Cartellà, ha infor-

mat l'entitat organitzadora, Jovent del Poble, que té la col·laboració de l'Ajuntament de Sant Gregori.

Amic del poeta Joan Vinyoli, Samsó no va començar a publicar fins als setanta anys llargs.

Els seus poemaris són *La tarda fuig i amb ella el dia* (1987), *Tríptic*. *Gossos, masies, cucuts* (1995) i l'antologia *Poesies*. *Assaig d'una primera tria* (1998).

El 2002 va aparèixer l'obra poètica completa *Riera de Caldes i altres poemes*.

Publiquen un diccionari amb 20.000 entrades de català-amazic

BARCELONA | EFE

■ L'editorial barcelonina Llibres de l'Índex acaba de publicar un diccionari estàndard de la llengua berber del Marroc i Algèria, amb unes 20.000 entrades en la part Català-Amazic i unes 4.000 arrels en la part Amazic-Català.

En el volum, obra de Carles Múrcia i Salem Zenia, també apareixen vocables dels dialectes de Tunísia i de part de Líbia, però no

han estat «específicament explotats».

El llibre recull bàsicament el lèxic general i incideix d'una manera especial en el vocabulari de l'educació i dels mitjans de comunicació, a fi d'entendre les necessitats educatives de les classes d'aquesta llengua que s'imparteix a Catalunya, on, després del català i el castellà és la tercera més parlada.